

ברית רנקייב

פאר יהדות, ליטראטורה או חנוך-הבנות פראגן.

ערשינט אין מאהָל אין חודש.

Łódź, Grudzień 1924

ROK
U-*gi*

צוויתן יארגן

ב"ה לאדו, כסלו, תרפ"ה.

10. זמירות נאכרים – אני אוניברסיטטן בראנץ' א נאכרים

אינה אַלְט :

די יזדישע ליכטלאַעך	-	-	-	-	הרב משה חיים לוי.
העלענים און יודענטום	-	הריה"צ ד"ר שמשון רפאל הירש ז"ה.			
צוויאַ ליכטלאַעך	-	-	הריב שמואָל דוד לאָסקי.		
אונזערע ליכט-טרענער	-	-	-	-	שרה שענירער.
אונזער העלדיישע פרוי	-	-	-	-	בינאַ העשעלעט.
די ליכטלאַעך דערצעהלהן	-	שלמה גרשון ריטמייסטר.			
דער אונבעקאנטער "בעטלער"	-	-	-	-	ס. גראנבלאָט.
נאָך אָלֶיך אֵין יענעם אָווענד	-	-	מאיר שווארצמאָן.		
דער קאָמֶף און נצחון פון יודישען גיסט	-	-	-	-	י. ג. אהַלעאן.
אָפָּארִיזָםען אָון געדאנקען	-	-	-	-	רבִּי יְהוּדָה הַפְּנִינִי.
מיין באָפע, (קלײַינַעַר פֿעַלְיַעַטָּן)	-	-	-	-	שיינַדְעַל מִיעַר.

בילדער :

פּוֹיְלִישׁ אַבְטִיכָּלֶגֶג் "WSCHÓD"

דאנירט דורך :

על עביזם ארך ידע בטום.

נָרְהַז דָּר שְׁמֹשֵׂן רְפָאֵל הִירְשׁ זֶ'ל
גּוֹנְסָא אַרְנוֹנוֹתָא נְבָאָה

פונקט אָזֶן, ווי אַין דער צייט פון גאנצ'אנְאַלעַן גֵּליק, האָ. בענ היסטאריש-נאַצִּינְאָלעַח תעניתים פערלוֹירעַן זוּיעַר טַרְוָן כארקטער אַון נָאָך פֿערוֹאַנדְּצָלַט גַּעֲזָרְעַן אַין אָ יּוֹם-טָב — בזמנ שיש שלום יהוֹ לְשׁוֹן ולשמהה — אָזֶן אַיז אָזֶן דאס יּוֹם-טָב-הָאַלְטָעַן הַיִּנְטָן, די טַג פון אַמְּאַלְגִּיעַ נְסִים, נִישְׁתְּקִין פֻּרְמַעְרְהַרְוָנְג פּוֹנְגָּס פְּרָעהַלְיכָּעָן דָּאנְקְפָּאָרְקִישָׁ פָּאָרָן גַּעֲזָעָנָעָם וְגַיְבָּה וְגַרְאָבָּה אַ-הַדְּבָרָה אַיְזָה דָּהָרָה דָּהָרָה.

ערבען אונדושען און חורבן.
נור צוויי יומא-דפגרא-ציטען פון די, וואס זענען בעצייכענט
אין מגילת תענית, האבען אבער איבערגעווארט דעם נאציאנאלען
אונטערגעאנג פון בית המקדש און זיין פאלק: חנוכה אין פורים
דערא מכבים. און אסתר-יומ-טוב, משום דמיירסם ניסא – וויל
אנועהפלודיג און אויפֿ איביג לַייכַט און ווערט אנטפלעקט און
זיג – טט' השגהה, וואס טהוט אָרוֹיְסָרָאַטְוּזָן זיין פאלק און
תורה פון די שרעקל'יכסטע געפאהרען מיט אַ גִּוִּיסְפֶּן נְצֻחָן.**)

שיגע יסודות, וועמענ'ס השפעה און פאלגען אין די פעלעער סביבה, בעדייטען די ענטו ווילונג'ס - גע שיכט ע פון דער מענש האיט. זיער ערשות ערוצען ערוצען, איז געווען אין יהודא, אין די צייטען פון מטהיהן.

|| מיר פערטיטישען: || אַבְנָה - אַבְנָה - אַבְנָה

№ 12

בֵּית יְעַקֹּב

25

מאכען צו עררייכען די מדרגות אין א געויסער מאס פון די
חשמונאים.
שפט-ליך איז א הינה א פֿאָרְבּוּרִיטְוֹנָג צו נר חנופה.
די נרות פון שפט - דאס איז די צייט, די פון חנופה -
אייז איביגקיט.
דורך איספֿילען שעהן די צייט שווייט מען אַריין אין
דען איביגקיט...
אייהר בנות ישראל, די ווילען פון דער קינדער ערziehhונג,
אייהר מוות זיך יעדעס מאָל וווען אייהר צינדט ליכט לְכֹבֵד שְׁבָת
זיך פערטיפֿען אין דעם געדאנק ווי אַזְוִי דאס יודישע לְכֹטֶל
אנצ'ינדען, ס'זאל לאנג, לאנג ברענען.
אויב נישט הייסטס פֿאָר יוֹצָא ווועגן אַנצ'ינדען און באָל
אויסלעשען, אייהר מוות אַזְוִי צינדען ס'זאל פֿעהיג זיין דאס יודישע
קינד דאן צו בעגרייפֿען און ערפֿילען דאס, וואָס די חנופה.

ליכטעלעך ווינקען איהם.
און בכדי צו ווועקען אין קינד דאס הייליגע פיער וואס
לייגט בעוואָלטען אין זיין נשמהּ-לע ; בכדי איהם פאָר אַ שטארקען
ייד מאָכען וואָס זאָל זיך קאנגען דורך מעשים פערביינדען מיט
דעָר אַיביגקייט, — מוט אַיהְר אַ גאנץ יאָהָר אַנְצִינְדָעַן בֵּי אַיהם
די אַידָעַ פֿון יְיָדִישְׁקִיט, אַיְן אַיהם לְעַרְנָעַן טְרָאָגָעַן די אַידָעַ
אַיבָּעָרֶן וואָכָעַנְדִּיגְקִיט פֿון לְעַבָּעָן.
דאָס מּוֹעֵן מִיר אַלְעַ ווַיסְעָן : די טּוֹיטָע וואָכָעַנְדִּיגְקִיט
בכדי מיר זאָלען קאנגען אין די ליכטעלעך אַזּוֹי קוקען ;
בכדי מיר זאָלען קאנגען בעשטרזָהָלֶט וווערען פֿון זיינָר מִילְדָעָן
ליַיכְט, — מּוֹעֵן מִיר לְעַרְנָעַן די קוֹנְכְט וּיְזָוֵי אַיְן זַיְזַי קוקען,
וּיְזָוֵי זַיְעָרָעָן רְמִזּוֹם פֻּעָרְשְׁטָעָהָן.
דאָס מּוֹעֵן אָנוֹן די מּוֹטָעָרָס אַ גאנץ יאָהָר לְעַרְנָעַן :
מיר האָבעָן צוֹיִינְרָלִי ליכטעלעך ; שבת-ליַיכְט אַיְן חֲנוֹפָה-ליַיכְט.
די ערשות צינדָט אוֹ די בָּתְהַיְשָׂאָל די אַונְדָעָר דָעַר בָּו

לויערט אונַס ; דאס הויילקיט און נשמה-לאזיגקייט מיט וועלכע
מיר ערפילען אונזערע הוייכע פלייכטען, פערפאָלט אונז. מיט
זיער שטוויב זוילען זי דערשטייקען יעדעס פֿלעמעל אין אונז.
אין וויל דאס קינד פֿאָרגעט זיך נאָר מיט ערשיינונגגען,
אָ קינד ענטווקעטל ווין גײַסט נאָר מיט פֿאָקטטען וועלכע האבען
אין זיך אַינְהָאָלט און וואָרִימְקִיט.
דערפֿאָר מוות אַיהֲר געווארענט זיין : יעדען רעליגיעזען חוב
נישט וואָכענדיג און קאָלט טהוּן.
אייהֲר מוות אָלעט אַיעֵר הארץ אָין אַנְשֶׁפְּרוּךְ געהמען,
וועט אָין אָלעט זיך. אָ נשמה אַוְיסְגִּיכְעָן.
עס מוֹ אָ פֿאָרב בעקומען אָין ווערטען אָ לְעַבְּדִיגַע קראָפְּט.
און אָט די קראָפְּט וועט שוֹין אַרְזִיסְרֻפְּעָן אָין אַונַס דעם בעהאָל.
וועיגוּת בּוֹזְבּוֹן

דעם סוד פון וועלכען די חנופה-ליךטלעך ווינקען אונז: דעם סוד פון אמת'ן מסירות נפש... דורך סכנות צו טראגען אונזערע הייליגע פאהן: - - - "ה' נסוי" - - - זאנז רבבו רבבו

כט, זי גורה מחלל זיין וועל איך דיין ליכט איזיסלעשען". (מ"ר ברימ ד').
עס געפינט זיך ש זיין אַ טײַל פון יודישע טעכטער וועטלצע
נדען די שבת-ליךט אונן לעשען זיין באָלד איזיס...
דאָס טהונ נאָר אַ טײַל, וואָס האָבען אֹזָן קָאמְפֶרָאַמִּיס
ט'ן רבש"ע געמאָכט.

די לעזרערינט פון די "בית יעקב"
שולען דארפערן אַבליגאָטָרִישׁ פערפליכ.
טען די עלטערן פון די שילעראַינס צו
אַבָּאנְגֶּרֶן דעם "בית יעקב" זשְׁגָּנוֹן

צ'ו צום טיפען סוד פון זיינער בעדייטונג ?
אמאל פלעגנון די חנוכה-ליךטעלעך עפעס העלער ברענען.
מיר האבען אמאָל זיעירע געשיכטעטלעך בעסער אויפגענוּמען.
אין די ליכטעלעך פֿלעגנט זיך אַבְשְׁפִיגֶלְעָן דער גאנצעער
מֵפַּבְּיַצְחָן, אֹוֹן זַיִן הַשְׁפָעָה פֿלְעָגֶט זיך אַיבְעָר אֹוֹנוֹ צַוְּגִיסְעָן.
פֿאַרוֹאָס קָאנָען מִיר מַעֲהָר נִישְׁת אָנוֹזָעָר אַיבְיַגְעָן גַּלוֹבְעָן
אוֹן האָפְּנוֹנָג אַבְּפְּרִישָׁעָן אַיְנָם שִׁין פָּוֹן דָּעַם הַילִינְגָּעָן
לִיכְט ? פֿאַרוֹאָס קָאנָען מִיר מַעֲהָר נִישְׁת אָזְוִי אַרְיִינְקָעָן אַיְן
דָּעַם וּאוֹנְגָּדְעָרְפּוֹלְעָן בְּלִיק פָּוֹן אָנוֹזָעָר גַּרְוִיסְעָן עַבָּר.
וּוַיְפִּיל מַוְתָּא, וּוַיְפִּיל שְׂטָאַלְץ אֹוֹן כֵּה פְּלִיסְט אֹזָא בְּלִיק אַרְיִין
אַיְן אַלְעָג אַבְּרִים ?

ב.
נור הנוכחה וקיימות היום... נ'ח עדיף
משמעות פרטומא ניכא. (שבת כ"ב).
בכדי מיר זאלען קאנען אין די ליכטלאעך איזוי קוקען;
בכדי מיר זאלען קאנען בעשטרצהלהט ווערטען פון זיעדר מלידען
לייכט, — מוואען מיר לערגען די קונקט ווי איזוי אין זוי צו קוקען
וואי איזוי זיעדרע רמזים פערשטעהן.
דאס מוואען אוינו די מוטערס א גאנץ יאחים לערגען:
מיר האבען צוויירלוי ליכטלאעך; שבט-לייכט און חנוכה-לייכט.
די ערשותן צינדט און די בות ישואג. די אונדערט דער בוי

מייט יעדען אַנְצִינְדָּעַן די שבת-ליכט, מזען די יודישע
טעכטער נראכטען צוֹגֶלְיךָ אַנְצִוְזִינְדָּעַן דעם יודישען פונק וואָס
טַלְיַעַט אַין די הערְצֵלְיךָ פֿוֹן זַיְעַרְעַ קִינְדָּעַר, אַין זַיְ אַוְויַ אַרְוָם
עַמְפַפְעַנְגְּלִיךָ מַזְכָּעַן פֿאָרָן הַלְדוּשָׁעַן אַוְרַ וּוָסַ וּוּטַ פֿאָרַ זַיְ
אַרְוִיסְשִׁינְגַּעַן פֿוֹן זַיְעַרְעַ חֲנוֹפָה-לִיכְטָלְעַךָ.

אוֹבֵד דָו יִשְׂרָאֵל גִּיסְט אַגְּנָנַץ יְאָחָר בּוֹיכְעַהְלַ אַין יודישען
נְפַשׁ דָוֹרָךְ דָעַר גּוֹטָעַר עַרְצִיְהָוָגָג, מַזְכָּט זַי לִיכְכָּעַן זַיְן נְשָׁכָה.
אַוְן עַרְעַטְ וּוּטַרְטַ כּוֹכָרְ צַו בְּעַזְוִירִיכְעַן דָעַן די גְּרוֹיכָעַ בעַדְיִיטְוָנָגָג
זַיְן חֲנוֹפָה.

אוֹן אָז דָאָס לְעַבְעַן פֿרוּבָט אַיָּהָם דָעַן מִיטַ נְסִיּוֹנָה אַוְן
זַוְגְגָעַה-וִירָעַ מַלְחָמָותַ האָטֵר שְׁטָאָפַ מִיטַ וּוָסַ זַיְן צַו פְּעַרְטִיַ.
יגָעַן, אוֹן גַּעַהַט אַרְוִיסְ מִיטַ דָעַר קְרוֹזַן-נְצָהָן...
די שְׁכִינָה זַאֲגַט צַי יִשְׂרָאֵל: "מַיְן תּוֹרָה וּוּטַר גַּעַרְופְּעַן
יְכַט: "נְרַ מצָּהָה וְתוֹרָה אַוְרַ". אוֹבֵד דִּין נְשָׁמָה וּוּטַר לִיכְטַ גַּעַן.
וּפְעַן: "נְרַ הַ נְשָׁמָת אָדָם". אוֹבֵד דַו וּוּפְעַט אַבְהַיטָעַן מַיְן לִיכְטַ
עַל אַידְ דָאָס דִּינְגַע הַיְתָעַן, וּוּכְטַ אַבְעַר פְּעַרְלָעַשָּׁעַן, מַיְן

עס געפינט זיך שoin אַטײַל פון יודישע טעכטער וועלכע
נדען די שבת-ליךט אונן לעשען זיַי באָלד אויס...
דאַס טהוֹן נאָר אַטײַל, וואָס האָבען אָזָא מײַן קָאמְפְּרָאָמִיס
ט'ן רבש"ע געמאָכט.

אָפֶר אַנְצִינְדָּעַן דֵי שְׁבָת-לִיכְטָ אֹזְוִי מַעֲכָנִישׁ אָוֹן אַונְגְּבָעַ-
אָוּסְטַ, נִישְׁתַ טְרָאַכְטָעַנְדִּיגַ דַעֲרַבְיִי וּוֹי אֹזְוִי אַנְצּוֹצִינְדָּעַן אַוְיךְ
סִם יְוִדְיְשָׁעַן נִיצּוֹץ בֵּי זַיְעַרְעַ קִינְדָּעַר — דָאַס טָהָוִת אַ גְּרוֹיסְעַר
לְ פָוָן אַונְגְּזָעַרְעַ טַעַכְטָעַרְ.

אָבָדָעַ לִיכְתָּ – טְרֵעַגְעָר

אנקען לכבוד חנוכה

פְּנִימָה. אֵין הַאֲבָעֵנְדִּיב עַט אֹיסְגָּלִיּוֹת פּוֹן דַּעַם גַּנִּיפְטִישָׁען יָאָר
עַט עַר אַוְיךְ אֵיתֶם אַתְּוָה. אַגְּ-שְׁלִיךְ גַּעֲזָעַן וּוֹאָס זָאָל אֵיתֶם
גַּפְגָּלִיּוֹתָן אֵין אַלְעַט דָּרוֹתָן.
נַאֲכָהָעָר בְּעוֹווֹיּוֹת זַיְךְ דָּאָס גַּעַשְׁתָּאָלָט פּוֹן שְׁמֹואָל הַנְּבִיא
וּעַלְכָּעָר קֻומָּט רַעֲטָעָן דָּאָס יְזִידְשָׁע פָּאָלָק פּוֹן דַּעַר גַּעַפְאָהָר וּוֹאָס
רוֹאָהָט צְלִיב דַּעַם שְׁלַעַכְתָּעָן אַיְינְפָּלוֹס פּוֹן דִּי זִיטְעַנְלָאָזָע גַּעַצְעָנָן.
יְינְגָרְשָׁע שְׁכָנִים. אֵין עַר אַיְזָע דַּעַר אַמְתָּה בְּעַרְפָּעָנָעָר דַּעַרְצָי, וּוֹעַ.
מַעַן זַיְן מַוְתָּעָר דִּי פְּרוֹזָעָמָע חָנָה הַאָטָט מַקְדִּישָׁ גַּעֲזָעַן פָּאָר גַּ-טַּ
גַּרְגָּר פָּאָהָרָט עַט אַרְוָם צְוֵי פְּעַרְשְׁטָאָרְקָעָן דַּעַם גַּ-טְּלִיכָּעָן גַּעַדְאָנָק
נוֹוִישָׁען דִּי יְזִידְשָׁע מַאֲסָעָן דַּוְרָךְ גְּרִינְדָּעָן שְׁוֹלְעָן אַאוֹו.
אַבְּפָר אַזְיָּדָע דָּאָס בַּילְד פְּצְרָשׁוֹינְדָּה אֵין עַט פְּרִשְ׀יִינְטָפָּאָר
אַגְּבָּנָן דִּי גַּלְאָנְגָּפָּלָע אַפְּאָכָּבָּע פּוֹן בֵּית הַמְּחַדְשָׁ אַבְּגָר...

וישמן ישרון... ס'צעטיטלט זיך דאס מלכות בית דוד אויף גוווי טילען און וועלכער איינגערד שטרעפעט צו זיין גראפעער פון גויזטען. ביסלעכוויז פערנעם זיין אויך די לעהרעד פון זיערען אונז אונז בוקען זיך צום אַבענאנט און דער רעזומלטאט פון דעם זיז... גלוות בבל.

נישט לאנג געדייערט זיין האבען חרטה אויף זיערען עברות אונז קעהרען צויריק צום איגענעט לאנד און דא ערשיינט אָס ריזען געשטאלט פון ערוא הסופר. מיט דעם פיעער פון זיין שם נעההט ער זיך פעררייכטען דעם אַיניבורך וואָס ס'האָט עמאָקט אין יודישען פֿאָלִיך זיין אַיגענָאָרטיגען גִּיסְטִיגָּעָן אַינהָאָלֶת אֵין

אַפְּעָר אֹיְר דִּי יְשׁוּעָה אֵיז נָאָך נִישְׁת אֹוֶף אַיְיבִּג, אָוָן
אָס יְזִידְישָׂצ פָּאָלָק מָיו אַ צוּוִיט מָאָל אֵין גֶּוֹת אַרְיִין גַּעַהַן צְוִילִיב
יִינְעַט חֲטָאִים. אָוָן דָּאָן עַרְעוֹקָט זִיך אַ מְוֹרָא אֵז דִּי תּוֹרָה זָאָל
אָז נִישְׁת פָּעָרְגָּעָסָעָן וּוְעָרָעָן פָּוִין דִּי בְּרִיטָע יְזִידְישָׂצ מָאָסָעָן, צְוִילִיג
יעַם גְּרוֹיסָעָן עַל הַגָּלוּת. סְעַרְשִׁינְטָט דָּאָן אַפְּעָר אֹיְר אַבְּרִי יְהָדָה
גַּנְשִׁיא וּוְעַלְכָּר זָאָמָעָלָט אָוָן קְלוֹיְבָט צְוּנִיפָּט דִּי גַּאנְצָע טָרָה

ב' לאוצר פערשטיינדליך ארכטער דעם נאמען משנה, כדי די תורה זאל ח'ו נישט
ווערעדן דעם יודענטום. – שפערטער ווערעדן די מחות נאך
אונוואכער אין עס דראָהט א ספּנה או די טיפּויניגע הַכּוֹת אַין
גִּלְמֹיד זָאַלְעַן ווערעדן שׂוּעָר צו בענְרִיְפּעַן פָּאָר דעַס פְּשָׁוֹטָן יְדָן
און עס ערשיינען ווּידָע אַזְעַלְכָּע לִיכְטַ-טְּרַעְגָּעָר ווי רְשֵׁי זָאַל אַון
מאָפֶם וועלְכָּע בְּצַלְזִיכְטָעַן די שׂוּעָרְעַט שְׂטַפְּלַעַן אַין תְּלִמְדוֹד; אַין

מיר זעהן אויך רביה יהודה הלוין זיין ער קומט אריינגעבען גווט און ליבשאפט צו די יודישע מצוות זייןנע ברידער און טרייסט

אי מיט זייןע הימליךע שיריהם.
אוון די ליכט-טרענער האבען מיר א סד צו פערדאָנקען
אָס וואָס די הייליגע תורה אוין געפֿלַיבּען אָזֶעֶר אִיבּיגּעֶר אָזֶעֶר

וְרָאֵץ דִי שׁוּעוּרֶעֶץ צַיִיטָעָן וּוֹאָס מִיר האַבָּעָן אַיבָּעָרְגָּעָלְעָטָה.
יָא, זַיִי האַבָּעָן מַילְּ צַו פַּעֲרָדָאנְקָעָן דָּאָס וּוֹאָס מִיר האַבָּעָן

אָךְ דֵי זַכִּיּוֹן צַוְנִינְדָּעַן דֵי חֲנוּכָה פִּיכְטֶלְעָן, דֵי אַכְטַ פִּיכְאַלְעָץ
זִיטַ דָּעַר זַעֲלַבְעַר בְּעַנִּיסְטְּרֻוְנְגַן אָוֹן גַּעֲפִיהַלְעָן פָּונְדֵי חַשְׁמָנוֹנָים-
יִיטְעָן, אָוֹן וּוֹעֵן מִיר פֿערְטִיפְעָן זִיד נַאֲכַלְעָדָר אַין דַעַם מְהֻות
יַיְהָן חֲנוּכָה יוֹטֵט, דָּאָן עַנְטְּשַׁטְּעָת פָּאָר אָוֹנוֹ דֵי פֿרְאָגָע פֿאָרוֹוָאָס

יעדעת יאהר וווען מיר צינדען די חנוכה ליכטלאָען און מיר
טראָכטצען זיך איבער זיעער בעדריטונג און זין, צוּרִיק בְּלַי-
דיַג אַין דער רַיְכָּר יַדְיַשָּׁר פַּרְגָּאָנְגָּנְהִיט, דָּאָן פִּיהְלָצָן
זיך אַין צְפָּעָס אַנְּגַּדְעָרָר הַכְּפָּרָר וּוּפְלָט, אַין דָּפָר וּוּפְלָט
אַוְנוֹעָרָעָשׂ חַשְׁמָנוֹאִים; מִר גַּעֲפָ�נָעָן זיך אַוְיך אַין אַגְּאָנָך אַגְּדָע-
שְׁטִימָנָגָן, וּוּלְכָבָעָ נַעֲמָת אַונְזָ אַרְזָם אַין בַּעַהֲרֵשָׁט אַגְּזָעָר
וּוּזָעָן, פִּיהְלָעָנְדִיגָּ זיך עַרְפִּישָׁט אַון גַּיִיסָּטִינָג גַּעַשְׁאָרְקָט
הַאָבָּזָן אַין זיך דָּאָמָּאָס עַטּוֹאָס פָּוּן יַעֲנָעָט כָּה, וּוּאָס די
וּגְנָאִים הַאָבָּעָן גַּעַהָּט בְּנֵת זַיִעָר קַעַמְפָעָן פָּאָר דָּפָר גַּאנְצָקִיָּט
דָּבָר יַגְּדִישָׁר חֹרֶב אַנוּ מַזְוָה

אַז אָוֹשֶׁפּוּ וְהַזָּה אָן נִבְחוֹתָן.
אין די פֿלְעַמְלֵיךְ פּוֹן די לְעַכְטְּלָעַךְ, פּוֹן די לְעַכְטְּלָעַךְ וּוֹאָס
צִינְדָּעַן שָׁוֵין אָפָּאָר טְוִיזָּעַנְדּ יְאָהָר, דְּעַרְקָעַנְעַן מִיר אָן קִיְּנָ-
, קִיְּנָמָאָל וּוֹעַט דָּאָס אִיבִּיגְן בְּלִיְּבָעַנְדּ הַיְּלִיגְעַ פְּיעַר, וּוֹאָס
חַשְׁמָנוֹנָאִים הַאָבָּעַן אֲנְגַּעַצְיַנְדָּעַן אַיְּנָן דִּי יְוִידְשָׁע הַעֲרַצְעָר, נִישְׁטָ-
גַּעהָן. דִּי אִיבִּיגְן גַּלְיהָעַנְדּ פְּינְקָעַן, וּוֹאָס זַעַנְעַן אַרְוִיסְגָּעַ-
עַן פּוֹן אַלְטָעַן מַתְּתִּיְּ, צֹו דְּפָרוֹוָאַרְמָעַן אַוְן בְּעַגִּיסְטָעַרְעַן דִּי
צָעַר פּוֹן טְוִיזָּעַנְדּעַר, טְוִיזָּעַנְדּעַר יוֹדָעַן צֹו קַעְמָפָעַן אַוְן שְׁטָאָר-
פָּאָר זְיִיעַר אַמְוֹנָה, פָּאָלָק אַוְן טְרָאָדִיצְיָה, זַעַנְעַן נָאָךְ נִישְׁטָ-
גַּעַלְאָשָׁעַן.

את שטעלט זיך פאר אונז, אונזען ערלטער פאטער אברהム...
 מענש צוישען טויוונדער טויוונדער געצענדינגער, דערקענט
 דעם גרייסען וועלט-בעשעפער און האלט נישט די ערקענטניס
 זיך, שעטט זיך נישט איינגערד אליין דעם אמת הוייך צו פרע-
 נן און פאר אַלְעָג איהם קלאר מאכען.

אין וואס זעהען מיר ?
 דער אמרת. דער פה פון אייביגען אמרת איבערצייגט אלעמען
 דר אועלכע וואס זענען געווען גזונינקען אין דעם געצענדינסט.
 זיעדר גאנץ לעבעגן, טראגט אריין ליכט פון ג-טליכען אמרת
 די קרייזען וואס האט געהערשט א מורה-דיג פינסטערניש
 ער פֿרְשָׁאָפֶט זיך נײַע תלמידים, גייסטיגע אַנהעונגער, פֿער-
 בענדיין או פֿאַין גאנַד ווועיג אַליין דעם אמרת צו וויסטען גאנַר

אֲשֶׁר-סְעִירָנָהּ שָׂר אֹזֵן דַּעַר לִיכְתַּ-שְׁעִפָּעָר פָּוָן דַּעַר מְעַנְשׁ.

און בפרש פון יודיישען פאָלַק. זייןע קינדער זענען אין
ה פערזינגען צו ווערטען אויף אַיְבִיגַ אַין דעם געצענדיינער-
עגיטען, צוֹלֵיג דעם גּוֹיִסְעַן דּוֹרָק פון שׂוּעָרָץ אַרְבִּיט וּאַס-

לידען דארט. אבער, לא ינומ ולא ישן שומר ישראל... עס
לט זיך באָלד פאר אונזערע אָזיגען די הערליךע געשטאלט

משה רבנו וועלכער זייןענדיג ערצוייגען אין דעם קיזעטליכען
סזון די פֿרעה'ס און אין גייסט וואס האט דארט געהערשע,
דאך דעם מוש אַרְוִיסְצָוֹתְרַעֲטָעַן געגען די צוֹלָת וואס ווערט
אנגען געגען זיין פֿאַלְקָק, שטעעלענדיג זונְגָּאָר זיין לְעַבְעָן אין

דער "הפץ חיים" שליט"א.

ד' שמו אליעזר הלוי אידלש ז".
(מ. ב. ב. י"י)

ב"י "א

דער מהרש"א אויג בעפזירען געווארען אין קראקא אין'ס
יאחר שכ"ה (1565).

דער מהר"ש איז געווין אַנְאַידָעַם פון הרב ר' משה
לייפשיץ פון פוייזען.

ער האט זיך גערופען אידלע איזטן נאמען פון זיין ריכיע
אנן פֿרְגּוֹמָץ שְׁוִינְגֶּרְבָּך אַוְדָה בְּשָׂרְבָּרְבָּעְסָאָן בְּרָאָנָן

אין פרומע שויגנער אידל. דער מהרשא אין געווונן רב אין פויענען, כעלם אונ צום סוף האט ער געפיהרט זיין גראיסע ישיבה אין אויסטרא וואהיליגנדרא קאנט.

האבען די חכמים געהיסען צינדען די לייכטלאַך איז יעדער
שטוב איז אויב זאנאר דער מאן איז איז דער שטוב נישט אָ דאן
ליגט אָ פֿליךט אָזִיך דער פרוי אָז וְאָל צינדען, איז ווּיך נישט
בעגענונגנען מיטן צינדען בלוייז איז דער שוהֶל. אָבער מיר קענען
ערشت יעצעט בעגריריפען די הימלֿישׁע חכמה פון אונזערעַץ חכמים,
ס'אייז וועניג דאס ווּאס דער, אָדער יענעדר פֿאָטער זאגט הָלֶל איז
שוהֶל מיט גרויס בעגיסטערונג איז דער צייט ווּען איז זיין שטוב.
אייז די פרוי און פֿאָקטער דורכגעגעומען מיט גאנץ אָנדערע געדאנקען

אַבְדָעֵר הַלְדִישׁוּ פָרוּ

גאנגע; דער גאנצער קאָםף איז נאָר געוען אַמיטעל צום אַמְתָּדיגע. תכלית, אַונְעָרְקְצִיגְגָּן צום הייליגען ציעל צו דער האַלטען די רײַן. קייט פון דעם יודישען דת אָון זיך צו בעפריען פון די אלע דערנער, וואָס שטעהן אָין וועג צו עבדות הבורה.

אָון ווען דער אָטֶט געזענט אָון דער ג-טַלְיכָאָר אַידָּע. אלְּ הָאָטֶט טְרִיוֹמְפִּירֶט, זענען אַונְזְּעָרָעְן הָעָלְדָּעָן צו גַּעֲטָרְעָטָן צו בעניינען דעם קְדֵשָׁים אָין אַנְצִינְדָּעָן דָּאָס לִיכְטָעַל, וואָס צוּשִׁיקְטָּן זיינְעַט שְׂטְרָאַהְלָעָן אָין אלְּעָ וַיְנְקַעְלָעָךְ אָין בעזְוִיכְט בֵּין אָין דער ווֹיְטָעָר צוּקִינְפָּט אַרְיִין... דָּאָ בְּלִיְבָעָן זַיִּ אַבְּעָר שְׁטָעָהָן זַהְרָה ערְשִׁיטְעָרְטָן הַיְלִינְגְּטִימָעָר אָין חָרְבָּה, וואָס אָין אַנְגְּעָתָהָן זַהְרָה ערְשִׁיטְעָרְטָן בְּעַמְּצָרְקָעְנְדִּיגְגָּה די חָרְבָּה, וואָס אָין זַהְרָה ערְשִׁיטְעָרְטָן אַזְּנְבָּעָר הַיְלִינְגְּטִימָעָר אָין צְוִוִּיְפָעָל בְּעַהֲרָשָׁתְּ עַזְּרָעָן אַזְּנְבָּעָר הוּאָרְבָּעָן: ווער ווֹיסְט צַיְּ מִיר ווּעָלָעָן נָאָךְ קָעָנָעָן עַפְעָס אַבְּרָא. טָעוֹן... בָּאָלָּד אַבְּעָר הָאָט זַיִּ דִּי גְּ-טַלְיכְּפָעָמָאָכָט גַּעֲוִוְוִוָּן, אָזְּ אַלְיִין בִּיסְעָלָעָן בְּזִימְעָלָעָן קָעָן זַיִּ צְוּפְלָאָקְעָרָן צוּ אַגְּרוֹזִיסְעָן פְּלָאָם אָין בְּעַלְיִיכְעָטָן זַאְגָּאָר אַזְּעָלְכָעָר עַרְטָעָר ווּעְלָכָעָר זענען צִיטָט. ווּילִיגְגָּה טָמָא גַּעֲוָאָרָעָן...

דאָס הָאָט גָּאנְץ נִיעַן הַאַרְיְזָאָנְטָעָן גַּעֲפָעָנָט פָּאָר די אַזְּגָעָן פָּוּן די יְדִישָׁעָ קַעְפָּעָר אָין זַיִּ מִיטְ פְּרִישָׁעָן מוֹט אָין עַנְגָּרְגִּיעָן אַגְּנוּעָעָט.

- אָון ווען אַונְזְּעָר חֹזְלָאָן ווּילְעָן אָונְזָאָשְׁלְדָעְרָזָנָג שָׁוֹן חָנוּכָה גַּעֲפָעָן, הַאַלְטָעָן זַיִּ אַזְּקָאָר דָּאָ אַזְּקָאָר פְּרִינְגָּאָפָּה, "הַפְּלָהָה הַלְּדָאָ" אָין דָעַם חָתָום" אַדְעָר, "אַזְּנָהָה נְקָרָאת אַלְאָ עַלְלִיְּשָׁמְרָה" אָין גַּעֲהָעָן גַּלְיִיכְנְּלִיטִיגְגָּה פֻּרְבִּיְּ דָעַם גַּרְזִיסְעָן זַיְעָן פָּוּן דָעַר פִּזְישָׁעָר עַזְּקָרְקָרָן, ווּילְלָאָ דָאָס אַיְוָנָשְׁטָעָר דָעַר רִיכְטִיגְעָר צְיעַל פָּוּנָם מָאָכָט, ווּילְלָאָ דָאָס אַיְוָנָשְׁטָעָר גַּעֲוָעָן דָעַר יְדִידִינְגָּוָג פָּאָרָן יְדִישָׁעָן הַעַלְדָּס, אַזְּ אַיְהָם, ווּהְרָעְבָּד דָעַם קָאָמָף, אַזְּאָ גַּעֲדָאָנָק בְּעַהֲרָשָׁעָן, אָנוֹן דָעַר עִיקָּר נָס אָין גַּעֲוָעָן, וואָס סְאָיָן גַּעֲלָנְגָעָן צוּ בְּעַפְרִיעָן דָאָס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָון צְוִירָק אַזְּבָּלָאָזְּעָן דָאָס פִּיְּצָרְלָאָ, וואָס הָאָט אָן גַּעֲהָיְבָעָן צוּ צָאָנְקָעָן חָלִילָה.

מִיטְ רַעַכְתָּ וְוַעֲרָט דָעַר הַוּיפְטָן נָס צְוִונְשְׁרִיבָעָן דִי מַעֲנָעָר פָּוּן יְעָנָעָם דָוָר, וואָס זענען אַיְן עַרְשְׁטָעָרְרָה רִיהָע גַּעֲשְׁטָאָגָעָן אַזְּקָאָר דָעַר וְאַזְּקָאָר אַיְן גַּהְיָת דָאָס תּוֹרָה פִּיְּצָרְלָאָ, וְאַלְלָא אַיְבִּיגְגָּה בְּרַעְנָעָן אַזְּנָמָילָא ווּעְלָעָן אַלְלָא קָאָמָפָס אַיְנְסְטְּרוּמוּמָעָטָן צְוּשָׁמָאָלְצָעָן ווּעָ. רָעָן... דָאָגָעָעָן דִי פָּרְזִיעָן אַבְּוֹאָהָל זַיִּ הָאָבָעָן אַזְּקָאָר אַנְגְּנוּזָעָ. הַעַנְעָם אַנְטִילָא אַיְנָם הַיְלִינְגָעָן קָאָמָף גַּעֲנוּמָעָן, מִיטְ דִי וּלְבָעָפָעָן כּוֹנוֹנָת דָעַם וּלְבָעָעָן צְיעַל צַוְּעָרִיכְעָן, דָאָךְ דִי פָּאָרְטָוּהְרָעָן. דָעַקְעָמְפָעָר פָּאָר דָעַר אַמְוָנה וְזָעָנָן פָּאָרְטָן דִי מַעֲנָעָר גַּעֲוָעָן אָ�ן זַיְעָרְעָה הַעַנְדָּא אַיְזָאָקְעָרְבָּעָן דִי גַּעֲנָצָעָזְבָּה פָּוּנָם בֵּית וּמִקְדָּשׁ פָּוּן ווּעְלָכָעָר מִזְחָה אַזְּ פָּרִוי אַזְּ מַעְרְסְטָעְנְטִילִי בְּעַפְרִיטִי.

אַבְּעָר אַזְּוֹאָמָנָהָאָגָּג מִיטְ'ן נָס הָאָבָעָן מִיר אַזְּקָאָר, נִישְׁתָּאָדָרְךָ ווּילְלָאָ יְהָוִדִּית הָאָט אַיְהָר לְעַבְעָן גַּעֲאָפְפָעָר אָון דָעַם יְיָ. דִי שְׁטָעָהָן שְׁוֹגָא גַּעֲטוֹתְעָטָן, נָאָר ווּילְלָאָ זַיִּ הָאָט עַרְוּקָט דִי יְדִישָׁעָרְפָּוּן זַיְעָרְעָעָר אַיְגְּעָנָעָחָאָים צַוְּכָעָן, אַזְּנָעָן דָעַם אַלְטָעָן יְזִידִי. שְׁעָן פָּוּנָק בֵּי זַיִּ אַיְנְגְּעָרְבָּעָן, אַזְּנָאָר דָעַם יְדִישָׁעָן פְּעַלְהָעָרְטָן הָאָט זַיִּ גַּעְמְסָרְטָן ווּילְלָאָ זַיִּ הָאָט גַּעְוָאָוָסָט, וואָס סְיְוּעָט בָּאָמָת בְּרַעְנָגָעָן צַוְּמִיכְתִּיגְעָן בְּרִיעָתְּ.

מַעְגָּן אַיְהָר הַעֲרְלִיכְעָרְטָן גַּעֲשְׁטָאָלָט שְׁטָעָהָן תְּמִיד פָּאָר אַזְּנָעָ. רָעָאָזְגָעָן אָין קִיְּין צְוִוִּיְפָעָל דָאָרָךְ קָלְאָפָעָן אָין אַונְזְּעָר הַאַרְקָן, דָאָמְאָלָס ווען מִיר טְרָעָטָעָן אַזְּקָאָר אַיְנָם קָאָמָף פָּאָר אַונְזְּעָר הַיְיָ. לִיגְטִימְעָר בֵּין עַנְדְּלִיךְ דִי גַּעֲנָצָעָזְבָּעָן, אַזְּנָאָר דָעַם יְדִישָׁעָן פְּעַלְהָעָרְטָן צְיעַל זַיִּ וְיִזְעָן זַיִּ אַפְּיְשָׁעָמָאָסָט. אַיְבִּיגְעָן צְיעַל – לְהָדֹות וְלְהָלָל לְשָׁמֶד הַגְּדוֹלָה.

די ליכטעלעך דער צעה להען.

לד' היישועה! שרייט אױס דער אלטער חמונאי!!! אין אלעס אָרוּם ציטערט אֹיף... זיין געטראַיסט: דער טאג פון געוויכט טהון פֿאַלען ער; אַיּוֹ אָוּפְגַעַשְׁפִּינְגֶּן אָנוֹן זיין געיגע מילדע אָוּגֶן האָבען דָּאן גַּעפְינְקָעלְט...

נישט וויתט פֿאַטער האָט ער זַי געטראַיסט: דער טאג פון נקמה אַין אַוְיסְלִיּוֹב אַיּוֹ נישט וויתט... אַפְּן שְׁמַעַן דֻּרְצָעַהְלַט, וואָס ער האָט גַּעֲזָהָעָן אֹיף זַיּוֹג וואָס ער האָט גַּעֲמָאַכְּט אַיבְּפַרְּצֵן לְאַנד... גַּעֲנָאַכְּט מְשַׁפְּחוֹת קְוָמָעָן אַומְּטָעָן דָּורךְלְעָךְ דָּירְכְּעָרְטָרְפָּעָר מְעַרְכָּאָרְטָרְפָּעָר פָּאַר הַיְּטָעָן דִּי תּוֹרָה, אַפְּן גַּעֲנָאַכְּט שְׁטָעַדְט אַפְּן דֻּרְצָעַר ווּעְרָאַנְצָעָן כְּפָרָאָוְרִינְגְּט: מִיט אַוְיסְגַּעַלְאַסְעַנְקִיט דַּוְרְכְּגַעְזָאָפְּט, אַפְּן גַּעֲנָאַכְּט גַּעֲנָעַנְדָּעָן ווּעְרָעָן חַרְוב - ווּעְרָע עַס הַיְּטָה שְׁבָת, ווּעְרָע עַס אַיּוֹ מֵלָא קִינְחָה, אַפְּן אָוּמְטָוּס שְׁטָעַהָעָן דִּי פּוֹשָׁעִים דִּי "מְרַשְׁעִי בְּרִית" אַפְּן הַעַלְפָעָן מִיט דִּי מְעַרְכָּאָרְטָעָן דָּאס יְוּדִישָׁע פָּאַלְקָה.

אַפְּן אַין יְרוּשָׁלָיִם ווּעְרָט אַלְעָץ דֻּרְצָרְוּנְקָעָן אַיּוֹ טִיכְעָן בְּלֹאַט אַפְּן אַין שְׁאַנְדָּע — זַאֲגַט אַלְעָזָר דַּעַר פִּירְטָעָר זְוָהָן; אַלְעָס ווּעְרָט הַאָרָט פְּעַרְאַוְרִינְגְּט דָּורךְלְעָךְ דִּי שְׁפָרְטִים — נַאֲךְ זַיּוֹג גַּעֲהָעָן אַפְּלוּוֹד דִּי שְׁעַנְסָטָע טַעַכְטָעָר פָּוּן דִּי שְׁעַנְסָטָע כְּהַנִּים-פְּאַמְּלִילְיָעָן! מְרִימָה! דִּי טַעַכְטָעָר פָּוּן דִּי שְׁעַנְסָטָע כְּהַנִּים-פְּאַמְּלִילְיָע בִּיהְגָה אֵיזְרָשְׁטָט נְכָבָה. טַעַנְעָן אַרְיִין מִיט אַיְהָר סִירְיָעָן זְשַׁעְנְדָאָרָם אַיּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַפְּן מִיט דִּי פִּיס גַּעַטְרָאַטָּע אַזְּפָּעָן מְזֻבָּח, אַנְרוּפְעַנְדִּיג אַיִּהְמָ מִיט דִּי שְׁעַנְדְּלִילְכָּסָטָע זִידָעָל-נְעַמְּעָן... אַלְעָס ווּעְרָט דָּורךְלְעָן חַרְוב, אַלְעָס הַיְּלִינְג ווּעְרָט דָּורךְלְעָן צְוַשְׁטָעָר אַפְּן פְּעַרְוּוֹיסָט, אַפְּן ווּעְנָן דִּי הַלְּפָעָה זָאָל נִישְׁט קְוָמָעָן פְּאַלְהָה, דָּאן פְּאַטְעָר, בְּרִידָעָר, ווּעְרָה ווּיְסָט צָו עַס ווּעְטָט נִישְׁט זַיּוֹן צָו שְׁפָעָט...

אַפְּן קוּק פְּרִינְד אֹיף דִּי לִיכְטִילְעָךְ אַיּוֹ זַעַה, אַיּוֹ שְׁטִילְ פְּלָעָה מְעַלָּא, דִּי מִטְעַלְטָע טַהוֹת זַיךְ פְּלַזְצְלִינְג אַשְׁטָאַרְקָעָן הַזְּבָיב... אַטְ דְּרָמִיט גִּיט דָּאס אַיְבָּעָר דָעַם גַּעַשְׂרִי, וואָט האָט זַיךְ דָּאן אַרְוִיסָט. גַּעַרְיסָעָן פָּוּן דַּעַר אָוּפְגַעַקְאַטְעָר יְוּדִישָׁע בְּרוֹסָט פָּוּן אַלְטָעָן גַּרְיוֹעָן שְׁמוֹנָאִי... דִּי לִיכְטִילְעָךְ זַיּוֹבָעָן דִּיר אַיְבָּעָר דָעַם רַוְּעָ פָּוּן אַלְטָעָן השְׁמוֹנָאִי וואָט האָט דָּאן אָבְגַעְלִינְגָעָן אַזְוִישָׁעָן דִּי בָּעָרָג: לד' היישועה! בַּיּוֹ ג - ט אַיּוֹ דִּי הַיְּהָה, אַפְּן צָלָעְ זַיהָן אֹיךְ הַיְּמַעַל אַפְּן עַרְד האָבען מִיטְגַּעַרְופָּעָן לד' היישועה!

אַפְּן קוּק פְּרִינְד ווי דִּי לִיכְטִילְעָךְ סֹזְדָּעָן זַיךְ, זַי פְּלָעָמָה. לְעָךְ בִּיגְעָן זַיךְ רֹוחָה אַפְּן שְׁלַעַנְגָּלְעָן זַיךְ הַזְּיָד - אַט דָּאס הַעָר, זַיּוֹ נִיבָּעָן אַיְבָּעָר דִּי שְׁטָאַלְצָעָ אַנְטוֹוֹאָרָט פָּוּן אַלְטָעָן חַשְׁמוֹנָאִים הַעַלְד: ווּעְנָן אַלְעָט פְּעַלְקָעָר אַפְּן שְׁטָאַנְדָּעָן זַאֲלָעָן אַזְּפָּעָן בְּעַפְּעַהְלָה פָּוּן קַעְנִיגְזִיְעָר ג - ט פְּעַרְלָאָזָעָן ווּעְלָאָזָעָן מִיט מִין הַזְּיָד פְּלִיאִי בַּעַנְן דִּי אַיִּינְצִיגְעָ וואָט ווּעַלְעָן דָעַט קַעְנִיגְזִיְעָן פְּאַלְגָּעָן, אַפְּן זַיךְ צָוָעָן הַעָר, הַעָר ווּיְטָעָר וואָט דִּי פְּלָעַמְלָעָךְ דֻּרְצָעַהְלַעַן, קוּק זַיךְ צָוָעָן ווי זַיּוֹ פְּלָאַמְעָן פְּלַזְצְלִינְג אֹיף אַלְעָץ שְׁאַרְפָּעָר אַפְּן שְׁאַרְפָּעָר - אַט דָּאס דֻּרְצָעַהְלַעַן זַיּוֹ פָּוּן דִּי פְּיִיעָרְדִּיגְעָ מְאַמְעַנְטָעָן ווּעְנָן דַּעַרְעָד מִשּׁוּמָד אַיּוֹ אָרוּפְגַעְשְׁפִּינְגָעָן מִקְרַיב זַיּוֹ דָּאס חַוִּיר אַפְּן דַּעַרְעָד אַלְטָעָר חַשְׁמוֹנָאִי האָט אַיִּהְמָ מִיט זַיּוֹ שְׁוּעָרָד דַּעַרְשְׁטָאַקְעָן אֹיףְ אָרָט, אַפְּן דִּי הַעַלְדִּישָׁע בְּעַנִּיסְטָעָרָגְגָה האָט בְּאַלְד אָרוּמְגַעְכָּאָפְּ:

אלְעָאָלָעָה השְׁמוֹנָאִים-הַעַלְדָּעָן האָבען זַיךְ בְּאַלְד מִיט זַיּוֹרְעִי שְׁוּעָרָדָעָן מִיט אַהֲיָה גַעַגְעָן צָאָרָן אַלְעָאָלָעָה גַעַטְוָן אֹיף דַעַרְעָד יְוּנִים אַפְּן דָּאן האָט זַיךְ דָּאס פְּיִער, וואָט דִּי השְׁמוֹנָאִים האָבען

DLA DZIECI

Chana i siedmioro dzieci

napisał Sz. Szajfeld.

Żyła kobieta w kraju Juhudy,
Na imię Chana jej było.
Miała siedmioro dzieci,
Śliczne jak zorza poranna.
Wszystkie ładne jak słonie,
Dobre jak aniołowie w niebie,
Również jak ich matka
Kochaly B-ga więcej od siebie.
Chana ze siedmorgiem dziećmi,
Przedstawione zostały
Antiochusowi, groźnemu królowi,
Którego się wszyscy bali.
Ten, groźnie spojrzał na dzieci,
Twarz u niego srogą,
Wyrzekł surowo z gniewem:
Opuszcze wasz naród i B-ga!
Naszego narodu my nie zdradzimy,
W innego B-ga nie uwierzymy, —
Odpowiedziało najstarsze dziecko,
Żydami jesteśmy i Żydami umrzemy!
Rozpalcie ogień i kładzie drzewa!
Grzmotał ten groźnie do slug:
Trzymajcie tego chłopca.
Utnijcie mu ręce i nogi...
Najemnicy i ludzy napadli
Na dziecko, niby na zwierzecia;
Uczynili mu te męki dlatego,
Bo się nie schytał do złotego ciełcia.
Hartujcie, mocnijcie się bracia.
Niech nikt swej wiary nie traci!
Kiedy został wrzucony do ognia,
Wołał z płomienia do braci.
Matka patrzy na syna,
Dzieci — na brata,
Który się pieczę w ogniu,
A jednak się nie boją kata.
Żaden jęk nie dał się słyszeć
Kiedy dusza do nieba uleciała;
Zadue oko nie lzało, —
Nawet matka z dumą wytrzymała.
Wtedy przyprowadzili drugie dziecko,
Przed Antiochusa oblicze groźne.
Służ naszemu bogu — powiedział,
A zamianuję cię Wielmożnym...
Jestem Żydem — dziecię odpowiedziało;
Mój B-g jest B-giem świata,
Żydowski naród — moim narodem,
Więc pójdę za przykładem brata.
Bądź pochwalony — z płomienia
Wołał męczennik mały.

Dusza już do nieba uleciała,
Zaś matka i dzieci niezwyciężony były.
Przyniesiono trzecie dziecko,
Powiedział łagodnie król:
Śliczne dziecko! zostań Grekiem
Na świecie będziesz żyć szczęśliwie...
O, ty morderco! odparł chłopiec,
Czy naprawdę wierzysz,
Ze ja się śmierci i męki boję,
Która uczyć mi zamierzasz? —
Wiedz, że ja z ciebie i śmierci drwię,
Chociaż jestem małym chłopięcem
Ale zato Żydem, który
Pogardza złotym ciełcem.
Wstydz się bo...
Chłopca nagie ujęto.
A przed wrzuceniem go do ognia
Ręce i nogi mu odcięto.
Przyniesiono czwarte, piąte
I szóste dziecię przed króla,
Wszyscy wiary nie zdradzili:
Wyzniony dusze z cichym bólem.
Matka i najmłodsze dziecko,
Na własne oczy to widzą:
Skrycia cicho cierpią,
I ze śmierci sobie szędzą.
Przyprowadzono najmłodsze dzieciecę,
Pochlebstwem usiłuje go ująć morderca,
Słychać się dalo bicie
Dziecięcego serca.
Chłopiec zbliż się — rzekł,
Nie bój się, mój kochanku!
Nie podzielił losu twoich braci,
Zostaniesz w moim zamku...
Człowieka dobrą pogardzam.
Boję się jedynego B-ga w niebie!
Poślil mię więc do mych braci.
Nie będę być u Ciebie...
Tego nie uczynię, śliczne chłopeče,
Najlepsze wino Ci dam,
Przy królewskim stole będziesz jadł,
I wielką Mością będziesz nam.
Wszystkie piękności i śliczności,
Znajdujące się w moim kraju,
Będą własnością twoją,
Tylko według naszego uczeń zwyczaju.
Ale czy za wieczne moje życie i szczęście
B-ga i narodu moego sprzedać mam? —
Niel posyłam mnie do nieba,
Bo B-g i moi bracia tam...
Prawda — małym jeszcze jestem,
Ale nie zważ na to, król,
Wołało chłopię z mocą —
Bo żydowskie serce wiecznie pokonywa ból.
Twarz u króla Antiochusa,
Czarna niby chmura,
Nim gniew wybuchł,
Z tego strasznego gburga.
Antioches wziął chłopca,
Rosadził obok siebie,

Całował go i szeptał mu do ucha:
Synu! bohaterskie w tobie serce...
Podnieś tylko pierścionek z ziemi,
By mówiono żeś spełnił me kazanie;
Możesz sobie zostać Żydem, jak sam chcesz,
I szczęśliwie żyć będziesz w stanie.
A ty, morderca matko — wołał,
Matka to słucha i milczy —
Czy niema litości w twem sercu,
Czy posiadasz charakter wilczy?
Czy także jego śmierci
Chcesz zostać świadkiem? —
Jeżeli prawdziwa jesteś matka
Słuchaj mojego rozkazu.
Namów go, by Szczęście wybrał,
Miast zgubić i śmierć — i przy życiu zostało
By był na zawsze szczęśliwy,
I by nagrody odemnie dostał.
Matka pieszczęta małego jej synka,
Całowała i do serca go ściąskała,
A podczas jej mowy do niego
Twarz u niej z radości jaśniała.
Radość — z mocą zawalała —
Mocni się, ostatni mój synu,
Pokaż im żeś zdolny jak twoi bracia
Do bohaterkiego czynu!..
Synu! pamiętaj kim jesteś,
Umieraj dla narodu i B-ga naszego;
Idź do Twoich braci, powiedz im,
Ze matka zaraz przyjdzie do grona Waszego.
Gdy matka słowo „śmierć“ wspominała,
Stanął pełny szydza.
— Spiesz się moich braci,
Teraz, mamo! do krótkiego widzenia...
No, kochane dziecko!
Czego sobie wybrałeś?
Antioches dziecka się pytał;
Czemu lży u matki wybrałeś?
Na co czekacie? wołał chłopiec,
Utnijcie mi ręce i nogi!
Ja Was i Waszego boga hańbie,
Bo moim B-giem jest żydowski Bóg.
Śmierci i męki — zniecierpliwiony rozkazał,
Jego rozkaz wykonali kaci;
Chłopiec został zamęczony,
I wysłany do braci.
A ty przeklęta! wołał do matki,
Ciebie się nie zabije,
Bo jeszcze gorzej od śmierci.
Kiedy matka tak nieszczęśnie żyje...
Ale matka spieszyła na szczyt wieży, —
Bo po co żyć miała?
Rzuciła się więc z wysokości,
By ze dziećmi na wieki się złączyć...

W następnym Nr. „Wschodu“ ukaże się
dalej ciąg „dziewiętnaście listów“ Hirsza.

Twórca Chasydyzmu

Rabi Isroel Baal-Szem-Tow
urodz. w 1700, rożnął się światem w roku 1760 (22 maja).

Odpowiedzi redakcji:

— Rachman, Praga, — Kwestja poruszona przez Pana jest godna uwagi. Jednak artykułu umieścić nie możemy z powodu nie jasnego wyrażenia się.

— P. L. G., Warszawa. — Co do podręczników szkolnych dla „Bejs-Jakow“, zapadły uchwały na ostatnim posiedzeniu C. K. „Agudy“.

— P. Z. K., Parysów. — Drukować nie będziemy.

— Pani I. Mond, Kraków. — Ma Pani słuszącą rację, jednak...

— P. H. Ingber, Siedl. — Gimnazjum „Chawaeleś“ w Białymostku znajduje się pod opieką „Agudy“. Dyrektorem jest działać na polu pedagogicznem, Dr. L. Niemeewicz.

— M. H., Kielce. — Ta sprawa nie do nas należy. Zwrać się do zarządu „Bejs-Jakow“, Kraków, ul. Katarzyna.

— G. Herszman. — Za błędy korektorskie nie możemy odpowiadać.

— Ickowicz, Sosnowice. — Wyślemy.

Dodatek do miesięcznika „Bejs-Jakow“.

Redakcja rękopisów nie zwraca.

Kierownik literacki: W. LAJCHTER.

RABI AKIBA
JEGO ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ.

L. Rabinowicz.

VIII. *

Pewnego razu przyjaciel r. Akiby, uczony r. Tarfon, dał mu dużą sumę pieniędzy i powiedział: Kochany Akibo! ja i ty już nie jesteśmy młodzi; czas pomyśleć o tem, żeby zabezpieczyć się na stare lata. Więc, weź te pieniądze i kup ziemię. Kiedy się zatrzejemy i nie będziemy w stanie pracować, ona nam da pewny kawałek chleba.

Akiba wziął pieniądze i wyruszył w podróż. Po drodze spotkał nędzarzy, cierpiących. Akiba z tych pieniędzy hojnie rozdawał żałmużnę. Po pewnym czasie wrócił do przyjaciela — ale z próżną torbą.

R. Tarfon bardzo ucieszył się przyjacielem — A co, czy kupiłeś piękny majątek? Czy duży? Jaki dochód przynosi? — zapisał go dalej.

— O, tak! odparł Akiba, — kupiłem intratny majątek, duży, jakiego jeszcze nie ma w całym świecie...

— Ale czy masz dowód prawny kupna? Zapisał r. Tarfon.

— A jakże — odpowiedział Akiba, — i jeszcze jakiś akt kupna! Oto jest przy mnie. Akt jest napisany ręką samego cesarza Dawida. Patrz!

— I wyjął z zanadra psalterz i przeczytał następujące miejsce: „Kto hojnie rozdaje ubogim, ten jest najbogatszym człowiekiem; zasługi jego są nieocenione”.

Słysząc te słowa, r. Tarfon rzucił się na szyję swemu przyjacielowi, zaczął go całować i powiedział:

— Kochany przyjacielu, nauczycielu i mistrzu moj! Teraz tylko widzę, że jeszcze wiele mi się potrzeba u ciebie uczyć.

Rządca Judei — Anni Rufus (o którym się mówi niżej), często zapraszał do siebie Akibę i wstępował z nim w rozmowę o rzeczach wiary. Chciało mu się swoimi zręcznymi zapytaniami zasmucić Akibę i postawić go w położenie bez wyjścia. Lecz to mu się nie udawało, Akiba zawsze pokonywał go swoimi mądrościami i dowcipnimi odpowiedziami.

— Oto, rabi, twierdzisz, że wasz B-g jest przyjacielem biednych, odzieżą nagich, zasłania wdowy i sieroty, pociesza cierpiących. Dlaczego więc On się nie troszczy o wyżywienie i utrzymanie ich? —

— Pan B-g zostawił tę troskę ludziom, żeby one mogli tworzyć dobro i temu zasłużyć na milosierdzie Pana — odpowiedział Akiba.

— Piękna zasługa! — odparł Rufus. Słuchaj ja przytoczę ci przykład. Jakiś wielki pan rozniewalał się na swego niewolnika i kazal go wrócić do więzienia. Został wydany szorgi rozkaz niepodawać mu żadnego jedzenia, ani napoju. Znalazł się jednak śmiały gwałciciel tego zakazu i dał niewolnikowi jeść. Co ty powiesz na to? Czy ten magnat zaliczy to jako zasługę?

Porównanie nie zupełnie trafne, odpowiedział Akiba. Przedstaw sobie przykład następujący: Jakiś

*) Z przyczyn od nas nie zależnych, zmuszeni jesteśmy przepuszczać rozdziaty V, VI i VII, co jednak nie wpływa ujemnie na całość. — Redakcja.

wielki pan rozniewał się nie na niewolnika, lecz na swego rodzonego syna. Kazal go wrócić do więzienia i pozbawić jedzenia. Znalazł się, jednakże, litościwy człowiek, który zgwałcił rozkaz magnata i tym sposobem ocalił dziecko od głodowej śmierci. Czy ten pan będzie z tego niezadowolony? Czyż nie wynagrodzi zbwęcę jego syna, na którego, w przystępstwie gniewu, wydał taki szorgi wyrok? A przecież my wszyscy jesteśmy dziećmi Ojca Niebieskiego?

Rufus zmuszony był przyznać, że po stronie Akiby jest słuszność.

Razem pewnego zaskoczył Akibę następującym zapytaniem:

— Powiedz, Akibo, dlaczego B-g was wybrał swoim narodem, a nie nas? Dlaczego on nas tak nie kocha, jak was?

— Udziel mi czasu do jutra, wtedy ci odpowiem.

Na drugi dzień Rufus spotkał Akibę ze żartobliwym zapytaniem:

— Co widziałeś we śnie dzisiejszej nocy, Akibo? Odpowiedz.

— Mnie się śniło, że chodzę po ulicy. Wtem spotykałem dwóch psów: jednego zwołał Rufusem, a drugiego Rufusewą...

— Co rzekłeś, Akibo? — przerwał w gniewie Rufus. Czy wiesz, że zasługujesz na śmierć? Psów nazywasz moim imieniem i imieniem żony mojej!

— Przestań, panie gniewać się i wysłuchaj mnie do końca. Psy, przecież są takie same stworzenia Boskie, jak i my. One są także samo żywo istoty, jedzą i piją, rozpolonają się i mnożą, żyją i umierają, jak ludzie. Jednakże, człowiek gniewa się jeżeli nazywają psa jego imieniem. Jakżeż Pan B-g, stworzycielowi nieba i ziemi, nie gniewa się na tych ludzi, którzy kłaniają się kłociowi i nazywają go bogiem?

Wyrządy głęboko zapadły Rufusowi w duszach. — Jaka różnica między jednym dniem a drugim? — zapisał on drugim razem Akibę.

— Jaka różnica między jednym człowiekiem a drugim, nie namyślając się, zapytał Akiba?

— Czyż się ty domyślił, o co ja cię pytałem?

— Domysiliem się — odrzekł Akiba. Ty się zapisał, jaką różnicę między sobotnim dniem a drugim pośrednim dniem. A ja ciebie się zapytałem, jaką różnicę między tobą a innymi ludźmi.

— Mnie B-g wybrał rządcą Judei.

— I dzień sobotni Pan B-g wybrał dla siebie. Gdyż powiedziano jest: sześć dni pracuj, a siódmy dzień jest sobotą Panu B-gu twoemu.

Akibę trudno było zasmucić jakimkolwiek nieoczekiwaniem zapytaniem. Zawsze potrafił trafnie odpowiadać i dawać przytomne i dowcipne odpowiedzi.

Pewien poganiar raz zapytał Akibę:

— Czyż to nie jest zuchwałstwem, że słaba owca pasie się między siedmdziesięciu wilków (wtedy siedzili, że na świecie znajduje się siedmdziesiąt narodów)?

— Pastuch onej — odpowiedział Akiba, — potrafi ją zasłonić i pośród siedmdziesięciu wilków.

(D. c. n.)

CHANUKAH.

Wszystkie narody i państwa obchodzą prócz świąt religijnych także święta t. zw. narodowe lub państwowne.

Święta w ogóle mają bowiem wielkie znaczenie w życiu każdego społeczeństwa. One to wpajają i utrwalają w pamięci społeczeństwa świętującego pewne rocznice te idee, które są związane z danymi rocznicami. Z tego założenia wychodzą zaznaczamy, że Chanukah i Purym są świętami par excellence narodowo-żydowskimi. One to odwierają z całą dokładnością postać ideową żydostwa i jego rolę historyczną. Niniejszem ograniczę się do omówienia wyłącznie święta „Chanukah”.

Były to czasy przełomowe, bardzo krytyczne w dziejach Żydów, Judeja, była podległa władców ościennych krajów, raz Egiptowi raz Syrii lub innym. Zgoda odmienna od judaizmu kultura grecka t. zw. hellenizm wniósł do Palestyny. Przejęta się nim przedwyszukiem plutokracja żydowska wraz z garstką służących arystokratów jak Jazon i inni. Zaczęli oni propagować hellenizm, zakładając szkoły (gimnazja) na model grecki z przeważającym programem ćwiczeń fizycznych. Rozpoczął się wtedy wielki rozłam społeczeństwa żydowskiego na 3 partie: faryzeuszy, saduceuszy i isaity. Helleniści nabierali coraz więcej odwagi i bytu, a sięgnęli po najwyższe dostojenstwo żydowskie, najwyższego kapłana (תְּהִלָּה). Gdy ich wszystkie usiłowania narzucały Żydom swoich idei spłynęły na niczym, zaczęli oni działać za pośrednictwem władcy Palestyny, Antjochy.

Helleniści oświadczyli Antjochowi, że dopóki Żydzi będą wypełniać nakazy Tory (תְּהִלָּה), dopóki nie przyjmą oni kultury greckiej. Polecił tedy Antjoch zw. Epiphanes namiestnikowi palestyńskiego rozpoczęć robotę inkwizycyjną zmuszając wszystkich Żydów do oprawiania ofiar bogom poganskim i zakazać wypełniania nakazów religijnych święcenia sotby, obrzędów niemowląt i oprawiania modlitwy codziennej z Tefilim (תְּהִלָּה). Wojska syryjskie zbezczeszczili świętynię (טְהִלָּה), okradając ją z jej bogactw.

Slabsze jednostki żydowskie uległy terorowi. Ale wśród ogólnego panowania silne oburzenie nie postępując hellenistów.

Ze serca zbożego żydostwa potrafił jeden z niewielu Mateusz, z rodu kaplańskiego Hasmoneitów wykrzeszczać wielki ogień poswiecenia dla Tory i tradycji żydowskiej. Na jego zew stągnęły całe żydostwo do szeregów armii obronnej, która zdolała побić skilkakroć liczniejszą od siebie armię grecką.

Żydostwo mocą swojego zapalu oswobodziło się od przemocy hellenistów i greków. Uwolniono od syryjskich świątyni i przywrócono wszystkie nabo-

żeństwa. Po śmierci Mateusza działa oswobodzenia dokonali jego synowie Jehudę zw. Makabi na czele.

W tej wielkiej akcji wybitny też udział brały kobiety.

Główna bohaterka niewieścia była znana Judyta. Jakie jest znaczenie tego epokowego wydarzenia?

Historyczne święto Chanukah jest niezbyt dowodem historycznym, iż żydostwo nigdy nie ulegnie przemocy ideowej wszelkich krzewicieli jakiejkolwiek bieżącej kultury niezgodnej z judaizmem. Skąd by nie pochodzili owi krzewicieli z łona własnego narodu, czy też innego, nie znajdą oni w społeczeństwie żydowskim posłucha dla idei wyrosłych na gruncie nie żydowskim.

Co znaczą słowa Makabi i Hasmonea?

Czyżby symbolami apoteozy sportu i gimnastyki jak to chcą rozumieć wszyscy domorosli malcy, dające nazwę swoim klubom sportowym szczytne przydomki Makabi i Hasmonea?

Właśnie historia jasno pokazuje, że są one zaprzeczeniem ich poczynań. One demonstrują na zawsze, że judaizm nie ma nic wspólnego z teorią grecką: „Sane meus in sano corpore”. Chanukah jest w gruncie rzeczy świętym młodzieży (יְהוּנָה אֶתְנוֹ). Ono zawiera bowiem wiele pouczających wskazówek dla dorastającej młodzieży. Niechaj cała młodzież skrupulatnie rozpatruje dzieje święta „Chanukah”, a wiele nieporozumień w życiu uniknie.

I. Sz. R.

Z UŚMIECHEM...

Z uśmiechem trzeba iść przez życie,
W otwarte karty z losem grać;
Cóż pieścić w duszy swojej skrycie,
I ciągle śmiać się, tylko śmiać!...

Głęboko w piersi taic jęki,—
Na ustach stłumić przekleństw grzech...
Kroczyć bez śladu wielkiej męki,
I mieć dla świata tylko śmiech!...

A jeśli w życiu złej szermierce—
Zwycięży Cios—krwiożerczy kat,
Skrwawione trzeba ukryć serce,
I iść z uśmiechem dalej... w świat!...

A. Lonszajn.

WSCHÓD

ROK II

LÓDŹ, GRUDZIEŃ / 1924.

Nr. 8.

Dr. N. Birnbaum / Lud Boży

(Ciąg dalszy)

I niech też nikt nie myśli, że zaliczam do buntowników pogańskich jedynie narodowych Żydów zamożnych, zaś Żydów narodowych wschodu do nich nie zaliczam. Uznaję tych ostatnich za zdolnych do tego wszystkiego, do czego uznaję w tamtych. I jeszcze więcej: skłaniałam głowę przedwczesnym przed wielkimi hebrajskimi i żydowskimi wieszczami, chociaż wiem, że ich dzieła inaczej wyszyłyby z pod ich pióra — co do formy i treści, — i dalekie byłyby od wszelkich europejskich wzorów, gdyby oni, wieszcz, byli Żydami z głęboką plomienią wiarę w Boga, a silną gorącą zgodą w potężną religijną dyscyplinę — przejawili się przecież w ich najlepszych utworach Biskupi ludowy pierwiastek z którego oni sami pochodzą. Jestem zdania, jak dotyczy nas, że nowi narodowi wschodni zasłużyli sobie na uznanie tem, że się zrzekli przeczącej sobie starej narodowej metody ubóstwiania ludowości żydowskiej z której dopiero co wyjęto prawdziwą żydowską świętostą za pomocą nowej poważnej świeckiej świętości; że uparli się chęci zbudowania narodizmu na podstawie przeszłości i przeszłości, których wyprzeć się nie może.

Przyznaję, że ci ludowcy nie dają do idealów, które rozwijają w sposób narodowy, lecz szukają właśnie duszy ludu żydowskiego, a w kwestach materialnych zgadzają się na większość ich żądań. I przyznaję także, że żydowscy narodowi wschodni — może oprócz oziełych, dla których odległość narodowa nie jest niczym więcej jak faktem grupowania się — trzymają swych zwolenników do dyspozycji ludu żydowskiego, dając im w ten sposób możliwość powrotu w przyszłości na ich ludową i jedną jedyną drogę. Z drugiej zaś strony czuję jednak, iż, mając możliwość wywierania wpływu na te wielkie nabożne masy, są oni bardziej niebezpieczni od swych przyjaciół z zachodu. Widzę także, niestety, że i oni są oddani tym samym, wcale niewesołym przyzwyczajeniom, tym samym złudzeniom i próżnościami co i tamci, z tą tylko różnicą, że oni, uczniowie, wychodzą na tem bardziej niezgrabnie. Widzę, jak dysputują między sobą, jak politykują, jak kłócą się nawzajem, we wszelkich stronnictwach, które sobie w tym celu stworzyli, a im są modniejsi, materiałistyczniejsi, „radikalniejsi”, tem więcej zagmatwana jest ich myśl, ciasniejsze ich horyzonty. Widzę ich w barach Warszawy i New-Yorku: tych najzwyczajniejszych odbiciach kawiarni Wiednia i Ber-

lina. Widzę, jak europeizują w sposób najdziwniej komiczny. I tak samo jak w ich złych zwyczajach — znajdują rażące rysy buntowników pogańskich także w tem, co myślą i czego pragną. Widzę, że nie dochodzą do treści duszy żydowskiej, przylegają do nielicznych pojedynczych manifestacji, nieważnych czynów jej, i nietykko wiedzieć niechcą o przebranej świętoci ludowości żydowskiej, ale nie wiedzą także o jej prawdziwej świętoci. Czuję także — w każdym bądź razie terazniejszość nie jest przecież mniej przemijająca niż przeszłość i przyszłość — że ich wszystkie działania kulturalne są całkowicie skierowane na przemijające barwy, a nie na wieczną treść. Widzę, że i oni dają swemu autonomii jedynie do świeckości i że tej świeckości koniec końcem nie przybywa więcej siły, duchowej z tego, że nie maskują jej w postać ideału. Widzę, że ich walka o język żydowski — prowadzona z wielką odwagą i z wielkim skutkiem — także niema swego źródła w pracy ich świeckości na korytarzach duchowości, lecz w tem tylko, że jest narzędziem narodowym, jak język innych ludów. I wnioskuję z tego, że nawet z największymi wynikami nie mogą oni z nich wydobyć innego, ponad pogańskie buntu na sposób żydowski.

Wybrane zdanie moje o ruchu pogańsko żybowiskim nie ma świadczyć o tem, że ludzę się jakoby miał przed sobą potęgę w fali Żydów-pogań, tym bardziej, że obok mnie liczących jawnych i świadomych asymilantów i narodowców widzę wielką masę ukrytych i nieświadomych. Dla mnie jest rzeczą jasną: na zachodzie wszyscy Żydzi — jedni dobrowolnie, inni pod przymusem świadomie lub nieświadomie — znajdują się na różnych stopniach wzbierającego, a powiększej części także wezwanego spogania. Ale i na wschodzie kruszy się wielka żydowska masa starego pokroju, — wypłyły tu przykłady zachodu i swojskich Żydów pogań obok na różny sposób prowadzonej agitacji. Coraz częściej zamieniają prawdziwi Żydzi swój styl i mocną, wyrazistą linię swego życia, własne swe piękno na proźność, lekkomyślność i ordynarność, swą wielką, piękną i płodną obawę przed grzechem na proźne rozkosze współczesnego Babilonu. Coraz częściej mięknie wytrzymałość, jedność i dyscyplina w ich żydowskiej duszy. Coraz częściej ukazują się nowi amatorzy zaszczytu, by dać sobie wyrazić ze serca żywego Boga, a wstawić na jego miejsce kawałki i cząstki i szczególik wiedzy, sentymentalne brednie i polityczne wykręty, — dać się wyprowadzić z „ciemnego ghettu” w „jasną cywilizację”.

(Koniec drugiego rozdziału.) Przełożył M. W.

ד) "בית ינשא" בעורנטוגן.

די "בית יעקב" שלוע אין לאדו איז באוואמייטסכא 22.

נארואמייסקא 22. ראש חדש פסלו האבען זיך בי א הייליג-פייע-ליך שטעמונג אונגעזהויבען די למורדים אין דער "בית יעקב" שלו אוניף

די בעיגיסטערונג צוישען די תלמידות וואס צעהלאן אין א חשוב צאהל אַהֲן ע"ה איז אונגעשריבליך. וועהרענד דער קירצער צייט וואס די שלע עקייסטערט האבען זיך שוין בעוויען די גוטע פרוכטען פאר דער אויפֿלְצְבָּנוּן פון תורה-גייסט אין די ריהען פון די יודישׂ טבעצע אין לאָרוֹן. די שילעניןס פון די העבראָ קירטן געיניסען אַ גרייסז מאָס ידיעות היהדות דורך וואס עס וווײַרט זיין ערשות געטאָנט די אויגען צו זעהן דאס ליכט פון ישראל. דאס לְצָהָר-פְּרָאָנְרָאָם איז זעהר רייך ווי תנְּךָ אַ. וו. איזן וווײַט געלײַטצע דורך די בעטאָע, און ערשתקְלאַסִיגַּטְעַץ זָאָן. אַרט. קראָפְּטָען.

פָּוֹן צִיְּטָן צַו צִיְּטָן וּוּעֶרֶת פָּאָרְדִּי שְׁלָעָדִינֶס גַּעֲהַאַלְטָעָן בְּעַנִּיאַחַטְצָרְטָעָן פָּאָרְדִּי-אָגָעָן אִיבָּעָר מָאַזְנָטָעָן אֵין דָעַר יְוֹדִישָׂעָר גַּשְ׀יַכְטָעָן.

אין די ערשות וואכען אויז פאר די ערטען קירסען געהאלטען געווארען געווארען פָּאַרְטְּרָאָגָנָעָן אִיבָּעָר: [תפילה, כבז' אב ואמ' קדוש השם א. ג. (די פָּאַרְטְּרָאָגָנָעָן וועלען זיין געדראוקט אין "בית יעקב" זשורנאָל). די שולע וווערט אויך אַפְּצָעִיס בעזובכת דורך אַנְגְּנוּזָהָצָנָע אַדִּיט. עזקניט איז לאָרוֹן וואָס דרייקצען אֹיסֶת זײַצֶר צוּפְרִידְעָנָהִיט

אָוִיכַ פְּעַמֵּים צְבָחָנָג פָּאָר זֶעָזָע גַּוְיִיכַ גַּשְׁפַּעַנְפַּר זֶעָק.

קיטנא א בית יעקב שלע ווי אויך צי ארגאניזירען די היגע ארטאָד. פרויינט
און א "בית יעקב" פערארין. זונטאג פ' תולות איז מאָרגענעם די גראַנדונגס-
פערזאָםלוֹג אויף וועלכע סַהְאַפּעַן גַּרְעַדְתַּעַן די גַּעֲהַרְתַּעַן גַּעֲסַטַּע אַיבְּעַד דַּעַר בַּעַ-
דייטונג פון "בית יעקב" געדאנק. מיט א לענגעראָן און זעהָר גַּעֲלַגְעַנְעָם רַע.
פעראט איז אָרוּסַגְּעַרְעַטַּען די ג' פֿרֶל. אַסְטַרְתַּאּ, וועלכע האָט אַגְּנוּזְיוּן
אויף דער נוֹיִטְגִּינְשַׁטַּע צוֹ גְּרִינְדַּעַן אָרטַאּד פְּרַוּעַן פֻּרְאַרְבִּינְגַּן אַוְן שְׁוֹלְעַן אַיְזַן
יעצְטִיגְעַן מַמְעַנְטַן, ווי אויך אויף די גַּרְוִיסְצַ-פְּלִיכְטַן וּאָסְ לִיגְעַן אויף דער
וּדְישָׁעֵר פֿרֶזְוִי. זי האָט גַּעֲנִידַגְּטַן בַּיְּלָטְרָמִישָׁע אָפְּלָאָדִיסְמַעְנַטַּען פָּוּן אַלְעַ
אנְטוּזְעַנְדָּע פְּרַוּעַן.
דער צִיטְרָנִילִיגְעַר קַמְּאַיְשַׁטַּע אַיְזַן צִוגְעַטְרַעַטַּע צוֹ גְּרִינְדַּעַן אַשְׁוֹלַע
אין וועלכער סַהְאַפּעַן זיך שׂוֹן דַּעַלְאַרְיַט אַגְּרַעַטְשַׁע צַחַל שִׁילְעָרִינְס. בְּכָל-
איוֹ דער "בית יעקב" געדאנק דַּעַגְוֹאָרַעַן זעהָר מַפְּגַּולְעַר אַדְנַק דַּעַם בעזְרַק
פָּוּן די גַּעֲרַטְעַן גַּעֲסַטַּע.
י. רָאוּנְגָּאָל

הנימוקים הדרושים להבנתם, ומי שפונה אליהם ימצא עתה
השאלה מושגנית. מילון פון פרידל קאוזלאוסק און רוז. דער קאומיטטט בעטלעטה
פון עלפ' פערזען: מארוזץ. – ז. גראינשטיין, וויזע – פ. שטער, סעקרצעאָר –
אַסְטַרְלַאָטָאָן, קאָסְטִירַעֲרֵין – ג. גוטערמאָן. אַין די פערשידנעע קאָמִיסִיעַס געהן אויך
אַרְטַּיְן די פֿרוּעַן מלכה שייבע, ב. לאָנְגֶּפֶס, י. לִיפְשִׂיְן, ר. וִידְאוֹסָק אַין י.
קָאנְשְׁטָם. דער קאָמִיטַּט אַיז צִוְּגַעַטְעַטְעַן צו דער אַרְבְּטַּיְן אַין סְ-אַיז צו האָפָעַן
אויך ער ווועט האָפָעַן דעם געהעריגען ערפָּאלָג.

גנך אין זומרת תרפ"ב איזו געהאט געיגינדעט געווארען אין אונזער
אסתר ג.

חנוכה=מיליצרונגען.

ען געווארען צו אוננו די ליטערין פון די קראקאווער בית יעקב שלען פרוי. ט. שענירער ווי אויך זי ג' בר"ל אסתה רגוז. מיטן ציל צי גראינדען אין א דאנק דער אינזיציטיוו פון איניגאע היגע אגדה-טהזער אויז אינגעלא.

WSCHÓD

II LÓDŹ, GRUDZIEŃ / גָּדְשֵׁן 1924. Nr. 8

Dr. N. Birnbaum / Lud Bozy

9) _____ (Ciąg dalszy)

I niech też nikt nie myśli, że zaliczam do buntowników pogańskich jedynie narodowych Żydów zachołu, zaś Żydów narodowych wschodu do nich nie zaliczam. Uznaję tych ostatnich za zdolnych do tego wszystkiego, do czego uznaję i tamtych. I jeszcze więcej: skłaniałam głowę przed wszystkiem przed wielkimi hebrajskimi i żydowskimi wieszczami, chociaż wiem, że ich dzieła inaczej wyszyłyby z pod ich pióra — co do formy i treści, — i dalekie byłyby od wszelkich europejskich wzorów, gdyby oni, wieszczowie, byli Żydami z głęboką płomienią wiarę w Boga, a silną gorącą zgodą w potężną religijną dyscyplinę; — przejawiał się przecież w ich najlepszych utworach Biski ludowy pierwiastek z którego oni sami pochodzą. Jestem zdania, ak dotyczeń, że nowsi nacjonalisci wschodu zasłużyli sobie na uznanie tem, że się zrzekli przecież sobie starej nacjonalistycznej metody ubóstwiania ludowości żydowskiej z której dopiero co wyjęto prawdziwą żydowską świętostć za pomocą nowej poważnie świeckiej świętostci; że uparli się chęci zdobycia nacjonalizmu na podstawie przeszłości i przyszłości, która nie ma końca.

szłości, których wyprzeć się nie może.

Przyznaję, że ci ludowcy nie dają do ideałów, które rozwiązuja w sposób nacjonalistyczny, lecz szukają właśnie duszy ludu żydowskiego, a w kwestjach materialnych zgadzam się na większość ich żądań. I przyznaję także, że żydowscy nacjonalisci wschodni —może oprócz oziębłych, dla których odrębność narodowa nie jest moczem więcej jak faktem grupowania się— trzymają swych zwolenników do dyspozycji ludu żydowskiego, dając im w ten sposób możliwość powrotu w przyszłości na ich ludową i jedną jedyną drogę. Z drugiej zaś strony czuję jednak, iż, mając możliwość wywierania wpływu na te wielkie nabożne masy, są oni bardziej niebezpieczni od swych przyjaciół z zachodu. Widzę także, niestety, że i oni są oddani tym samym, weale niewesołym przyzwyczajeniom, tym samym złudzeniom i próżnościom co i tamei, z tą tylko różnicą, że oni, uczniowie, wychodzą na tem bardziej niezgrabnie. Widzę, jak dysputują między sobą, jak politykują, jak kłócą się nawzajem, we wszelkich stronnicztwach, które sobie w tym celu stworzyli, a im są modniejsi, materialistyczniejsi, „radikalniejsi“, tem więcej zagmatwana jest ich myśl, ciasniejsze ich horyzonty. Widzę ich w barach Warszawy i New-Yorku: tych najzwyczajniejszych odbiciach kawiarni Wiednia i Ber-

bowskim nie ma świadczyć o tem, że ludzie się jako-bym miał przed sobą potęgę w fali Żydów-pogań, tym bardziej, że obok mniej licznych jawnych i świadomych asymilantów i nacjonalistów widzę wielką masę ukrytych i nieświadomych. Dla mnie jest rzeczą jasną: na zachodzie wszyscy Żydzi —jedni dobrowolnie, inni pod przymusem świadomie lub nieświadomie —znajdują się na różnych stopniach wzbierającego, a powiększej części także wezwanego spogania. Ale i na wschodzie kruszy się wielka żydowska masa starego pokroju,—wplynęły tu przykłady zachodu i swojskich Żydów pogań obok na różnych sposobach prowadzonej agitacji. Coraz częściej zmieniają prawdziwi Żydzi swój styl i mocną, wyrazistą linję swego życia, własne swe piękno na próżność, lekkomyślność i ordynarność, swoją wielką, piękną i płodną obawę przed grzeczem na przesne rozkosze współczesnego Babilonu. Coraz częściej mięknie wytrzymałość, jedność i dyscyplina w ich żydowskiej duszy. Coraz częściej ukazują się nowi amatorzy zaszczętu, by dać sobie wyrać ze serca żywego B-ga, a wstawić na jego miejsce kawałki i częstki i szczególniki wiedzy, sentymentalne brednie i polityczne wykręty, —dać się wyprowadzić z „ciemnego ghetta“ w „jasną cywilizację“. (Koniec drugiego rozdziału.)

(Koniec drugiego rozdziału.) Przełożył M. W.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
Nr 6 (15)

,BAJS JAKOW" (miesięcznik).

28

מרץ 1925 גרען

בית רנקב

פאר יהדות, ליטראטור און חנוך-הבנייה פראגען
ערשתטן איז טאל און חורש.

Lódz, marzec 1925 r.

ROK II-gi.

צווישער

יאהראגנג

ר' פֿרְפֿאַתְהָ

אַבְּאַנְדְּעַנְדָּמֶן-בְּרוּיִוֹ 10 לוֹקְעָם אַזְהָר — אַן אַוְסְלָמָד 3 דָּלָר אַזְהָר

בֵּית, לְאָרֶג, אַדְרָ, תְּרָפְּתָה.

רעדצנירט דָּרְגָּה:
א. ג. פֿרְדָּעָנוֹאָן

אין האָלָט:

דאַס "בית יעקב" פרָאַכְּלָעַם — דָּרְ. שָׁ. דִּיְּמְשֻׁלְּנָדָר
יְוִישָׁע וְעַלְּסָ-אַשְׁוּרָאָנָגָעָן, אֲגֹדָת יִשְׂרָאֵל אַן דִּי פְּרָי —
הָרָב דָּרְ. פֿנְחָס הָכָהָן
אַן דְּרָאַקְּדוֹסָת אָסָ. (רַיְעָן נַאֲגָצָעָן) — שָׂרָה שְׁגַעְרָעָה
דִּי "בית יעקב"-פֿאַרְ-קָאנְפְּרָעָנֶץ אַין וְאָרְשָׁאָן, אַיסְטָפְּרָלִיכָּעָר בְּעַזְבָּן
רִיכָּש — פָּונְ אַונְגָּרָעָן סְפָּעַלְלָעָן קָרָאָסְפָּאַגְּדָעָנָעָן
שְׁוּרִים אַן דִּי פְּרָי — וִיסְקָנוֹן
אַסְטָר — שִׁירְוָלִיכְיָוָן
רָבָנוֹ שְׁלָמָה יִצְחָק ז"ל (רַשְׁיָּוָן) — צָרָב
אַסְטָר-אַסְטָרָפָן טְכָבָעָר עַרְזִיהָוָגָן — שְׁבָתִי שִׁינְפָּעָלָר
דִּי "בית יעקב" בעַוְונָגָן, אַנְגָּסָעָן.

קִינְדָּעָר גָּאָרְטָעָן:

דָּעַם וְיִדְעָן גַּעֲפָלָט עַס נִישְׁטָס — פֿאַר שְׁוֹאַרְצָבָעָן
מְגִילָּה-טְעַנְדָּר — אַיְשָׁ-שָׁלָום

בִּילְדָּעָר:

רַשְׁיָּוָן זַיְלָן; הָרָב דָּרְ. פֿנְחָס הָכָהָן.

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

"BAJS-JAKOW"—miesięcznik literacko-ortodoksyjny.

WSCHOD

ZESZYT VII.

ROK II.

T R A S C :

- Lud Boży — — — Dr. N. Birnbaum.
Rabi Akiba — — — L. Rabinowicz.
Chanukah — — — I. Sz. R.
Z Uśmiechem — — — A. Lonszajn.
Chana i siedmioro dzieci — — — Sz. Szajnfeld.
— Odpowiedzi redakcji. —

Adres redakcji i administracji „BAJS JAKOW” Łódź, Aleksandrowska 28.

Redaktor i wydawca L. G. Frydenzon.

Tłocznia B-ci Smolarskich, Łódź, Piotrk. 44.